

Ба Шурои диссертатсионии 6D.KOA-019-и
назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон
(734025, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 17)

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ ба диссертатсияи Шарифзода Раҳматулло Файзулло дар мавзуи «Ҷавобгарии ҷиноятӣ барои дар хатар монандан мутобиқи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.08. – Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроии ҷазои ҷиноятӣ (илмҳои ҳуқуқшиносӣ) пешниҳод шудааст.

Мутобиқати диссертатсия ба ихтисос ва самти илм, ки аз рӯи он диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст. Диссертатсияи Шарифзода Раҳматулло Файзулло дар мавзуи «Ҷавобгарии ҷиноятӣ барои дар хатар монандан мутобиқи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.08 – Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроии ҷазои ҷиноятӣ (илмҳои ҳуқуқшиносӣ), ки аз рӯи он ба Шурои диссертатсионӣ мувофиқи фармоиши Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 7 январи соли 2022, таҳти №15/шд 62 ҳуқуқи қабули диссертатсияҳо барои ҳимоя дода шудааст, мутобиқ мебошад.

Мавриди тазаккур аст, ки диссертатсияи тақризшаванда дар доираи барномаи дурнамои корҳои илмӣ-таҳқиқотии кафедраи ҳуқуқи ҷиноятӣ ва муқовимат ба коррупсияи факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон – «Сиёсати ҳуқуқии ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон дар даврони муосири рушд» омода гардидааст.

Мубрам будани мавзӣ таҳқиқоти диссертатсия. Мавзуи дар маркази таҳқиқоти диссертатсионии Шарифзода Раҳматулло Файзулло

қароргирифта бешубҳа, мубрам буда, он ҷавобгӯи шароити кунунии тараққиёт ва рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳисоб меравад. Дар шароити муосир ҳолатҳои гуногуни таҳдиди хатар ба ҳаёт ва саломатии инсон вучуд доранд, ки муҳолифи меъёрҳои Конституцияи ҚТ ва қонунгузориҳои ҷиноятӣ мебошанд ва барои содир кардани ин гуна кирдорҳо қонуни ҷиноятӣ ҷавобгарии ҷиноятӣ муқаррар намудааст.

Бояд қайд кард, ки қонуни ҷиноятӣ барои дар хатар мондани ҳаёт ва саломатӣ ҷавобгарии ҷиноятиро пешбинӣ кардааст, ки он дар моддаи 127 ҚҶ ҚТ инъикоси худро ёфтааст. Ин аз он шаҳодат медиҳад, ки дар сурати содир кардани кирдорҳои дар боло зикршуда, ки боиси дар хатар мондани ҳаёт ва саломатии шахс мегарданд, субъектони дахлдор тибқи талаботи моддаи 127 ҚҶ ҚТ ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашида мешаванд.

Ҳолатҳои мазкур аз он гувоҳанд, ки мавзӯи дар хатар мондан яке аз масоили мубрами рӯз буда, таҳқиқоти ҳамачонибаи илмиро тақозо карда, зарурат ба тақмили қонунгузориҳои дорад. Зеро, ҷинояти дар хатар мондан дар моддаи 127 ҚҶ ҚТ аз соли 1998 пешбинӣ гардида, аз замони қабули қонуни мазкур то ба ҳол воқеа ба он ягон таҳқиқоти илмии ҳамачониба аҷом наёфтааст ва ба таҳқиқ и мачмӯӣ эҳтиёҷ дорад.

Дар баробари ин, зарурати таҳлили илмӣ-назариявии ҷавобгарии ҷиноятӣ барои дар хатар мондан мутобиқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон масъалаи рӯзмарра ва актуалӣ боқӣ мемонад, ки ба он муаллиф дар муқаддимаи рисолаи худ таъкид намудааст. Таҳлилҳои нишон медиҳанд, ки ҷинояти марбут ба масъалаҳои ҷавобгарии ҷиноятӣ барои дар хатар мондан мутобиқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон масъалаҳоеро ба миён меоранд, ки ба амнияти кишвар, арзишҳои падидаҳои демократӣ, меъёрҳои ахлоқӣ ва адолати иҷтимоӣ ҳалал расонида, ба рушду устувории давлат ва тартиботи ҳуқуқии он зарар мерасонанд.

Дар ин маъно, муқаррар кардани таркиби ҷинояти ҷавобгарии ҷиноятӣ барои дар хатар монандан мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон, муайян намудани асос ва хусусияти ҷавобгарӣ, инчунин асос ва бандубасти он чораи ҳуқуқие мебошад, ки ба устуворнамоии муносибатҳои ҷамъиятӣ равона гардидааст.

Аз ҷониби муаллиф ба мубрам будани мавзуи таҳқиқоти диссертатсионӣ ба таври дурусту комил ишора шудааст. Муаллиф ба таври кофӣ ва қонеъкунанда дар қисмати муқаддимавии қор бо овардани нишондиҳандаҳои муайяни омили расмӣ ва иттилооти манбаъҳои дигар, асоснок будани далелҳои матраҳшуда дар таҳқиқоти мавриди назарро собит намудааст.

Гуфтаҳои дар боло матраҳшуда аз мубрам будани мавзуи интихобнамудаи муаллифи рисола дарак медиҳад.

Дараҷаи навгонии диссертатсия ва нуктаҳои илмие, ки барои ҳимоя пешниҳод мешаванд, дар он ифода меёбанд, ки диссертатсияи мазкур нахустин пажӯҳиши муқаммали илмӣ дар мавзуи «Ҷавобгарии ҷиноятӣ барои дар хатар монандан мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон» мебошад.

Аз мазмуни матни диссертатсия ва автореферат бармеояд, ки он дар илми ҳуқуқшиносии ватанӣ яке аз нахустин пажӯҳишҳои илмие ба ҳисоб меравад ва он аз рӯйи сохтор, услуби иншо ва натиҷаҳои илмии матраҳгардида дорои аҳаммият ва арзиши хоси илмист. Дар қисмати навгонии диссертатсия 2 нуктаи илмии дорои аҳаммияти назариявӣ ва 3 нуктаи дигар барои такмили қонунгузории ҷиноятии ватанӣ барои ҳимоя пешниҳод гардидаанд. Чунончӣ, диссертант ибраз медорад, ки дар м. 127 ҚҶ ҚТ истилоҳи дар хатар монандан истифода шудааст, вале мафҳуми дар хатар гузоштан дарҷ нагардидааст. Тибқи назари олимон, кирдори “дар хатар монандан” ва “дар хатар гузоштан” аз ҳамдигар тафовут

доранд. Муаллиф дар робата ба ин, тафовути онҳоро дар шакли алоҳида нишон дода, мафҳуми дар хатар гузоштанро дар м. 127 КҶ ҚТ пешниҳод менамояд, ки ҳамчун навгонӣ ҳисоб намудани он ба маврид аст. Муаллиф чунин хулосабаронӣ намудааст, ки истилоҳи «дар хатар монондан» аз ибораи «дар хатар гузоштан» вобаста ба тарафи субъективии худ аз ҳамдигар тафовут доранд. Фарқ байни «дар хатар гузоштан» аз «дар хатар монондан» дар он аст, ки субъекти ҷинояти «дар хатар гузоштан» шахси ҷабрдидаро қасдан дар ҳолате мегузорад, ки таҳдиди расидани зарар ба ҳаёт ва саломатии ӯ вуҷуд дорад. «Дар хатар монондан» бошад, маънои онро дорад, ки субъекти ҷиноят шахси ҷабрдидаро аз беэҳтиётӣ дар ҳолати барои ҳаёт ва саломатии ӯ хавфнок монондааст. Аз ин рӯ, навгонии пешниҳоднамудаи муаллифро дар диспозитсияи моддаи 127 КҶ ҚТ ҷонибдорӣ менамоям. Муаллиф дар рисолаи илмӣ таҷрибаҳои муосир ва маълумоти омории кишвар ва хориҷаро вобаста «Ҷавобгарии ҷиноятӣ барои дар хатар монондан мутобиқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон», мавриди матраҳ қарор гирифта, таҳлили табиати ҳуқуқии ҷинояти дар хатар монондан мутобиқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, таҳлили муқоисавӣ-ҳуқуқии қонунгузориҳои ҷинояти давлатҳои узви ИДМ оид ба ҷинояти дар хатар монондан, аломатҳои тарафи объективӣ ва субъективии ҷинояти дар хатар монондан ва таҳлили аломатҳои бандубастшаванда ва махсус бандубастшавандаи ҷинояти дар хатар монондан ҳамчун навгонии таҳқиқоти диссертатсионӣ маҳсуб мешавад, ки ба ҳамаи ҷанбаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ рабт дорад.

Муаллиф ҷиҳати такмил додани КҶ ҚТ ва самаранокии истифодаи он барои боз ҳам возеҳу равшан шудани м. 206 КҶ ҚТ ворид кардани тағйирот ба мафҳуми «дар хатар монондан»-ро зарур мешуморад. Муаллиф дар ибтидо пешниҳод намудааст, ки номи модда – «дар хатар

монондан» ба «дар хатар монондани ҳаёт ва саломатии инсон» тағйир дода шавад.

Масъалаҳои матраҳшуда оид ба мукамалгардонии қонунгузорию ҷиноятии ватанӣ ва дигар масъалаҳои, ки бевосита ба ҷинояти мавриди омӯзиши рисола рабт доранд, асоснок карда шудааст.

Дар баробари ин, аз ҷониби муҳаққиқ ҳамчунин коркардҳои дигари вобаста ба ҳалли мушкилот ҳангоми татбиқи меъёрҳои ҷиноятии тақризшаванда дар миён гузошта шудаанд, ки аз нигоҳи мо қобили таваҷҷуҳ ва баррасӣ мебошанд.

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои, ки дар диссертатсия зикр гардидаанд. Назару андешаҳои муаллиф ва натиҷаҳои илмии диссертатсия аз шубҳа ӯрӣ буда, хулосаҳои дар он оварда натиҷаи таҳлили муқаррароти илмӣ-назариявӣ, таҷрибаи амалияи тафтишотиву судӣ, инчунин омили расмӣ ва қонунгузорию ҷиноятӣ мебошад.

Диссертатсия кори илмӣ-таҳқиқотии анҷомёфта ба ҳисоб рафта, моҳиятан мутобиқ бо таҳассуси интихобшуда таҳия ва омода шудааст. Натиҷаҳои илмии аз он бадастомада, метавонанд дар рушди илми ҳуқуқи ҷиноятӣ, криминология, инчунин, дар амри пешбинию ҷавобгарию ҷиноятӣ барои дар хатар монондан мутобиқи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон, муайян гардидани кирдорҳои алоҳидаи он ва ҳамчунин таркиби ҷинояту тавсифи криминологии ин гуна кирдорҳо мавриди истифода қарор хоҳад гирифт.

Диссертатсия таҳқиқоти комил ва хотимаёфтаи илмӣ буда, мазмуни ягона дорад ва он вобаста ба ҷанбаҳои муҳталифи назариявӣю амалӣ дар шакли матраҳ гардидани суолҳои алоҳида таҳия шудааст. Суолҳои алоҳида ба ҳамдигар мутобиқат намуда, дар ҳамбастагӣ мазмуни ягона доранд ва дар маҷмӯъ таҳлили илмӣ-назариявӣю ҷавобгарию ҷиноятиро

барои дар хатар монондан мутобиқи қонунгузори Чумхурии Тоҷикистон дар бар мегиранд.

Аз натиҷаи таҳлили матни диссертатсия дида мешавад, ки дар он ақидаҳои мухталифи илмӣ-назариявии олимони соҳа оварда шудаанд ва ҳамзамон онҳо мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд. Масъалаҳои ҷудогона ба ғайр аз таъйиди қоршиносону олимони ва муқаррароти илмӣ, инчунин бо маводи таҷрибаи амалӣ ва судӣ, нишондодҳои мушаххас аз омори расмӣ асоснок карда шудаанд. Пуррагии таҳқиқотро, аз ҷумла таҳлили муқоисавӣ-ҳуқуқии қонунгузори ҷиноятии давлатҳои аъзои ИДМ оиди дар хатар монондан мутобиқи қонунгузори Чумхурии Тоҷикистон нишон медиҳад. Муаллиф ба тавсифи ҳуқуқии ҷиноятии моддаи 127 КҶ ҚТ диққат дода, алоқамандӣ ва дигаргунии онро бо қонунгузори ҷиноятии хориҷи кишвар муқоиса намудааст. Ҳолатҳои зикргардида аз асоснок ва муътамад будани хулоса ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда дарак медиҳанд.

Аҳаммияти илмӣ ва амалии натиҷаҳои диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо. Аҳаммияти назариявӣ ва амалии диссертатсия дар он аст, ки муқаррарот ва хулосаҳои илмии он амалан метавонанд, дар омӯзиш ва таҳқиқи масъалаҳои гуногуни вобаста ба ҷавобгари ҷиноятӣ барои дар хатар монондан мутобиқи қонунгузори Чумхурии Тоҷикистон, таърихи ташаккул ва асосҳои рушду такмили он, тафриқасозии ҷавобгари ҷиноятӣ, намудҳои бандубастшавандаи ҷавобгари ҷиноятиро барои дар хатар монондан мутобиқи қонунгузори Чумхурии Тоҷикистон бо назардошти хусусиятҳои миллӣ истифода бурда шаванд. Бахусус, саҳми шахсии муаллиф дар шарҳу тавзеҳи мафҳумҳои алоҳида ва аҳаммияти онҳо назаррас аст. Инчунин, натиҷаҳои таҳқиқот дар раванди таълим, аз ҷумла, омӯзиши мавзӯҳои вобаста ба ҷиноятҳо ба муқобили ҳаёт ва саломатӣ, асосҳои

чавобгарии ҷиноятӣ ва мавзӯҳои алоҳидаи қисми махсуси ҳуқуқи ҷиноятӣ метавонанд, истифода карда шаванд.

Дар Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои аз байн бурдани муҳолифат дар татбиқи м. 127 КҶ ҚТ лозим мебарояд, ки диспозитсияи модда дақиқ карда шавад, ки дар ҳаҷат монандан кирдореро амалӣ мекунад, ки ба қасдан расонидани зарар ба саломатӣ алоқамандӣ надорад.

Аҳаммияти амалии диссертатсия дар имкони истифодаи натиҷаҳои таҳқиқот ва хулосаҳои муаллиф оид ба номукамал будани меъёрҳои алоҳидаи қонунгузорӣ, ки онҳо дар асоси таҳлили маълумоти оморӣ, амалияи тафтишотӣ ва судӣ бароварда шудаанд, барои тақмили қонунгузори ҷиноятии ватанӣ, санадҳои меъёрии соҳавӣ ва санадҳои вобаста ба он, инчунин дар банақшагирии криминалогӣ зоҳир мегардад.

Натиҷаҳо ва хулосаҳои илмии дар рафти таҳқиқоти диссертатсионӣ бадастомада нишон медиҳанд, ки онҳо воқеан камбудии дар ин самт дар илми ҳуқуқи ҷиноятӣ мавҷудбударо пур менамоянд.

Дар баробари ин, дар диссертатсия баъзе масъалаҳои баҳснок ба назар мерасанд, ки онҳоро қайд намудан лозим аст ва ба Шарифзода Р.Ф. дар шакли тавсияҳо барои таҳқиқотҳои ояндаи ӯ пешниҳод менамоем:

1. Муаллиф дар саҳифаи 20-21 диссертатсия таъкид менамояд, ки ҳангоми содир гардидани ҷинояти дар ҳаҷат монандан вайроншавии муносибатҳои муайяни ҳуқуқӣ дар байни субъектони ҳуқуқ ба вуҷуд меояд. Хусусан, байни шахси ба ёрӣ муҳтоҷ ва шахси барои расонидани ёрӣ уҳдадор. Чунин амал дар фаъолияти ҳаррӯзаи шахрвандон метавонад ба вуқӯъ пайвандад. Хусусан, кирдори дар ҳаҷат монанданро метавон нисбати

кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ҳангоми адои вазифаи хидматиашон мушоҳида намуд. Вобаста ба ин ҳолатҳо, дар бисёр санадҳои меъёрии ҳуқуқии ҚТ наздик ба кирдори дар хатар монандан банд ва ё қисме ба мушоҳида мерасад. Дар саҳифаи мазкури диссертатсия баёни фикр норавшан буда, шарҳи иловагиро талаб менамояд. Аз ин лиҳоз, аз муаллиф талаб карда мешавад, ки чиҳати фаҳмо шудани нуқтаи назари худ мавҷуд будани кирдори дар хатар монанданро дар дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ низ шарҳ меод.

2. Дар қисмати дараҷаи таҳқиқи мавзуи илмии диссертатсия ва автореферат номи олимони ватанӣ бо зикри асари онҳо, ки оид ба мавзуи тақризшаванда таҳқиқот анҷом додаанд, оварда шудааст, аммо ҳангоми таҳқиқ равишҳои методологӣ муайян карда нашудааст.

Наشري натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ. Нуқтаҳои асосии назариявӣ ва амалии ба ҳимоя пешниҳоднамудаи муаллиф, дар 8 мақолаи илмӣ, аз ҷумла 4 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таъб расидаанд, ки фарогири паҳлуҳои гуногуни ҷавобгарии ҷинойтӣ барои дар хатар монандан мутобиқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошанд.

Ҳамчунин, муқаррароти асосӣ ва хулосаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ дар мақолаҳои илмӣ, дар шакли маъруза дар конференсияҳои гуногуни илмӣ-амалии сатҳи байналмилалӣ ва ҷумҳуриявӣ инъикос ёфтаанд.

Зикр намудан ба маврид аст, ки теъдоди маводи ҷопшуда ба банди 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии

Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ мебошад.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Диссертатсияи Шарифзода Р.Ф. ба талаботи банди 31 ва 33 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мутобиқат менамояд. Диссертатсия аз ҷониби муаллиф мустақилона навишта шуда, дорoi мазмун ва мантиқи ягонаи дохилӣ мебошад. Сатҳи навгонии илмии диссертатсионӣ, нуктаҳои илмӣ ва пешниҳоди тавсияҳои амалие, ки ба химоя пешниҳод шудаанд, мақолаҳои илмӣ ва маърузаҳо дар конференсияҳои илмӣ-амалӣ саҳми шахсии муаллифро тасдиқ менамоянд. Инчунин, тарзи навишт, масъалагузорӣ ва услуби таҳқиқоти илмӣ саҳми шахсии муаллифи диссертатсияро нишон медиҳад.

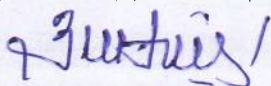
Қисмати хотимагии тақриз. Рисолаи тақризшаванда аз лиҳози мубрамият, ном ва нақши мавзӯ, муқаддима, бобҳо ва зербобҳо, хулосаю сарчашмаҳо пайдарҳам, бо услуби илмӣ таҳия гардидааст. Омӯзиши матни пурраи диссертатсия ва автореферати Шарифзода Раҳматулло Файзулло нишон медиҳад, ки он кори анҷомёфта буда, дорoi навгонҳои илмӣ ва натиҷаҳои бозътимод мебошад. Автореферат ва қорҳои илмии ҷопшуда мазмуни асосии кори диссертатсиониро инъикос менамоянд. Таҳқиқоти диссертатсионӣ аз рӯи мазмун ва мантиқ ба талабот ҷавобгӯ буда, натиҷаҳои бадастомада дар тавсеаи асосҳои назариявӣ ва методологии ҷавобгарии ҷинойтӣ барои дар хатар мондан мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон нақши калидӣ хоҳанд дошт. Пешниҳод, хулоса ва нуктаҳои илмие, ки дар диссертатсия иброз гардидаанд, судманд ва саривақтӣ буда, онҳо ҷиҳати бартарарф намудани холигии илми ҳуқуқшиносии ватанӣ равона шудаанд.

Дар маҷмуъ, Шарифзода Раҳматулло Файзулло, сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 12.00.08. – Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроии ҷазои ҷиноятӣ (илмҳои ҳуқуқшиносӣ) мебошад.

Тақризи мазкур бо назардошти талаботҳои бандҳои 71 ва 72 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, омода гардидааст.

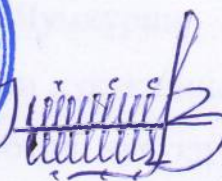
Муқарризи расмӣ:

Муовини ректор оид ба корҳои таълими
Донишкадаи омӯзгорӣ Тоҷикистон
дар ноҳияи Рашт, номзади илмҳои
ҳуқуқшиносӣ

Зокирзода З.Х.

Имзои Зокирзода З.Х.-ро тасдиқ мекунам:
Сардори Раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси
Донишкадаи омӯзгорӣ Тоҷикистон
дар ноҳияи Рашт

Шодизода Н.М.

« 07 » 12 2023 с.

Суроғаи муқарриз:

Ҷумҳурии Тоҷикистон, Донишкадаи омӯзгорӣ
Тоҷикистон дар ноҳияи Рашт, 734025, ноҳияи Рашт,

ш. Фарм, кӯчаи Э. Муҳиддин-63,

Тел. корӣ: (8) 313121103.

E-mail: zafar.khayrullozoda@mail.ru